

НАУКОВО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ США У ВИДАННЯХ ЗАРУБІЖНОЇ УКРАЇНІКИ

Розглянуто питання науково-освітньої діяльності української діаспори у Сполучених Штатах Америки. Висвітлено роль українських науковців діаспори у дослідженні різних аспектів українознавства, що забезпечувало збереження української ідентичності в діаспорі та сприяло формуванню національної ідентичності українців в Україні, їх боротьбі за Українську державу. Українська діаспора США відіграє помітну роль у державотворчих процесах, що відбуваються у незалежній Україні. Сенсом життя українських освітян і науковців в діаспорі стала теоретична і практична науково-освітня діяльність, яка забезпечувала напрацювання критичної маси наукових праць і практичного досвіду організації наукових і освітніх студій, що стало корисним для вивчення і творчого використання в незалежній Україні. Вивчення діяльності українських науково-освітніх центрів в країнах розселення, зокрема в США, є важливим аспектом дослідження світового досвіду українства, ролі діаспори у формуванні Української держави.

Ключові слова: українська діаспора, українські науково-освітні центри в США, співпраця, зарубіжна українка, українознавство.

Українська діаспора в Сполучених Штатах Америки має більш як двохсотлітню історію. Українці в цій країні змогли не лише адаптуватися до нових умов життя і культури, але й створили дієві осередки власної культури, освітньо-наукові центри, які сприяли вирішенню проблеми збереження і розвитку національної ідентичності українців та утвердженню української державності. Українська діаспора в США є найкраще організованою, що дало змогу морально, політично, інформаційно, інтелектуально та матеріально підтримувати українців у рідному краю у боротьбі за Українську державу упродовж XX ст. і на початку XXI ст. Роль діаспори залишається важливою у формуванні українського законодавства, демократизації Української держави, передачі досвіду побудови громадянського суспільства, соціальних ініціативах, у формуванні міжнародного іміджу України.

Питання української діаспори в незалежній Україні досліджували С. Віднянський [2], О. Гомотюк [4, с. 48-53], В. Євтух [16], Б. Лановик [7], І. Недошитко [4, с. 48-53], М. Палієнко [11], В. Трошинський [15] та багато інших науковців. Науковці незалежної України підхопили естафету наукових досліджень діаспори, що стало можливим з проголошенням незалежності України. У їх дослідженнях висвітлюються різні аспекти життя і діяльності українців за межами рідної землі, розкриваються можливості життя окремого народу у вільному світі. Значна частина досліджень висвітлює і науково-освітню діяльність діаспори в США.

Стаття ставить за мету акцентувати увагу на освітньо-науковій діяльності українців у США другої половини XX – початку XXI ст., яка знайшла висвітлення у наукових виданнях зарубіжної україніки, які зберігаються у фондах відділу зарубіжної україніки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ).

Діяльність української діаспори на сьогоднішній день ще не достатньо вивчена і висвітлена в історичній літературі. Цьому є пояснення, адже в радянські часи дослідники не мали вільного доступу до літератури, яка видавалася в еміграції. Проте дослідження різних аспектів життєдіяльності українців за межами Батьківщини здійснювалося і є важливим напрямом історичної науки, перш за все історії України. Тому в нових умовах, коли дослідникам стали доступні різноманітні джерела, як в Україні, так і за кордоном, важливо ґрунтовно і широко висвітлювати різнобічну діяльність наших співвітчизників за межами рідної землі як інтегральну складову історії України.

Важливим аспектом діяльності українців за межами рідного краю є науково-освітня діяльність, що значною мірою формувала національну ідентичність та науково обґрунтовувала правомірність боротьби українців за власну державу. І в наші дні цей напрям діяльності для українства в Україні і діаспорі залишається надзвичайно актуальним завданням.

Українські переселенці в США намагалися зберегти свою ідентичність та виховати молоде покоління вірне традиціям батьків. В умовах панування іншої культури і мови, необхідно було докладати чимало зусиль для реалізації цих завдань. Перша згадка про українську середню освіту на американському континенті з'явилася у "Пропам'ятній книзі" (1936 р.). Ця книга містила в собі збірник нарисів, літературних творів, ілюстрацій про життя українців у США і була підготовлена до видання Головною управою Українського Народного Союзу (УНС) та редколегією "Свободи". Подвижниками книги були Микола Мурашко, Володимир Малевич, Роман Слободян, Дмитро Галичін, Роман Рев'юк та Лука Мишута. Джерелом книги стали протоколи головного управління УНС, конференцій та загальних зібрань, матеріали газети "Свобода" й інших друкованих видань [10].

З наукових досліджень випливає, що у формуванні української школи в США важливу роль відігравала церква. У першій половині XX ст. українці не надто прагнули підтримувати фінансово свою школу, школи при церквах не відзначалися інноваційністю, а окремі групи церковних та освітніх діячів не завжди могли порозумітися. Існували помітні відмінності між школами при церквах та приватними [14].

Українці в США заснували середні й початкові католицькі парафіяльні школи. У 1950-х роках у США з'явилися окремі статті й розвідки з питань освіти, в основному середньої й початкової. У 1956 р. Наталя Ганна Кзюба дослідила історію українських католицьких парафіяльних шкіл. У праці висвітлюється стан шкільної справи з 1936 р. по 1955 р., аналізується географія розташування цього типу шкіл, соціальний тип учнів, наявність учителів. Авторка наголошує на необхідності покращення стану справ у ставленні українців-емігрантів до освіти власних дітей, наочно ілюструє дані щодо відвідування українськими дітьми української католицької школи в Чикаго. У період з 1936 р. до 1949 р. спостерігалася повільна позитивна динаміка відвідування школи учнями. Проте уже з 1949 р. до 1955 р. позитив-

на динаміка відвідування школи українцями була стрімко наростаючою, порівняно з попереднім періодом [24].

Протягом 1940 – 1950 рр. були опубліковані праці про українські школи в США англійською мовою, що свідчить про їх призначення інформувати американського читача про стан шкільництва українських переселенців [20].

У 1960 – 1970 рр. науковці діаспори активізували дослідження з питань історії, розпочали формування різних суспільних організацій, освітніх та наукових установ, які розгорнули активну діяльність. Це було свідченням завершення адаптації "третьої хвилі" еміграції до США та Канади, яку часто називають "політичною", що складалася з осіб, які переїхали за океан впродовж другої половини 1940-х – 1950-х рр. Саме на цей період припадає створення українських науково-дослідних центрів у Північній Америці. Низка праць цього періоду була присвячена ґрунтовному аналізу окремих аспектів існування діаспори. Такі дослідники, як Ольга Войсенко, Вільям Даркович, Джон Григорович, Осип Назарук, Михайло Марунчак, Мирон Куропась, Мирослав Лупул, аналізували проблеми асиміляції в середовищі молодого покоління української діаспори, взаємодії з органами влади держав поселення та ін.

Зокрема Мирон Куропась в роботі "Історія української еміграції в США" стверджує, що більшість українців Америки успішно інтегрувалася в американське суспільство. Американські українці водночас дотримувалися двох національно-державних традицій – української і американської. Саме через свою відданість американським засадам життя – демократії, свободи і правосуддя для всіх – українці Америки так прагнули до створення української незалежної держави [26; 8; 9].

У 1960-х – 1970-х рр. з'являються нові і відроджуються старі українські наукові організації. З'являються періодичні видання, де публікувалися матеріали про стан української еміграції, процес її організації у наукові інституції. Зокрема такі, як "Записки НТШ" (1948–1970 рр.), "Аннали УВАН" у 12 томах (1951–1972 рр.), "Вісті УВАН". "Аннали" почали виходити з 1951 р. англійською мовою, їх фінансування на початковому етапі забезпечувала Фондація Форда. Публікувалися праці, присвячені питанням освіти й науки українців у Сполучених Штатах. Випуски "Анналів" подавали переклади наукових праць Сергія Єфремова, Михайла Міллера. Окремі випуски були присвячені Михайлові Драгоманову, собору Св. Софії у Києві та іншим темам. Початок виходу журналу позначився критикою з боку інших представників діаспори. Зокрема, негативним був відгук Миколи Чубатого, котрий писав "що ми бавимось в науку, замість того, щоб пробиватися в політику" [20].

Діяльність Української Вільної Академії Наук, зокрема різні організаційні питання, висвітлювалася у періодичному виданні "Вісті УВАН", яке почало виходити з 1970 р.

Наприкінці 1960-х років продовжували виходити й узагальнюючі праці, присвячені історії та життєдіяльності українців на американському континенті. Це, зокрема, монографія Василя Галича "Ukrainian in the United States" ("Українці в Сполучених Штатах"). Професор університету в Чикаго, Іллінойс спрямував свою увагу на такі аспекти життя українців, як історія переселення на Американський континент, вихід з України, адаптація до американського суспільства, робота в сільському господарстві, входження українців до бізнесових та професійних кіл, організації, релігійне питання, преса. Питанням освіти у цій праці присвячувалося зовсім мало уваги, лише згадувалося про вчителів як одну з професій, які змогли здобути собі українці в Америці [25].

На цей період припадає і поява кафедр українознавства у вищих навчальних закладах США. Важливе значення для дослідження початків діяльності кафедр українознавства мають монографічні праці, які обстоюють протилежні позиції з приводу можливості й доцільності створення кафедр при Гарвардському університеті. Зокрема, це монографія історика Омеляна Прицака "Чому катедри українознавства в Гарварді?" [13].

Науковці обґрунтовують необхідність заснування українознавчих студій у вищих школах США, агітують українців жертвувати в міру своїх можливостей гроші на цю велику і надзвичайно важливу справу. Зокрема, голова Канадського Комітету Фонду кафедр українознавства Гарвардського Університету Петро Яцик вказує на важливість забезпечення професійного і компетентнісного підходу в організації українознавчих студій, необхідність підготовки справді висококваліфікованих молодих наукових кадрів, які "на академічному форумі оборонятимуть ідеали, за які бореться наш народ на рідних землях" [23, с. 5].

О. Прицак закликав відкривати кафедри українознавчих дисциплін в найпрестижнішому Гарвардському університеті, які б займалися такими дисциплінами, як лінгвістика (з етнографією та фольклором) та історія (з соціологією, археологією, мистецтвом) і де б "постійно вишколювалися фахівці-українознавці, оці лікарі українського інтелектуального життя, які рятуватимуть носіїв української нації від національної хвороби і смерті (асиміляції)". Гарвардський університет, на думку вченого, забезпечував найвищу якість знань з поміж усіх вищих навчальних закладів США. Окрім того, саме в цьому університеті "... колись заперечувалося існування українського народу та його мови як щось окремішнього від московського, а через те й негідного належної уваги" [12, с. 10-11, 14].

О. Прицак обґрунтовує необхідність доброї бібліотеки, українського наукового інституту, який би займався дослідженнями поряд із кафедрами, закликає українську громаду США зібрати кошти на цю важливу справу. На глибоке переконання О. Прицака, науковий інститут, включившись у міжнародний процес, забезпечить українській науці найвищий статус, налагодить видавничу справу. "Українська громада Америки з допомогою української громади Канади може ... матеріально забезпечити базу існування Українського Наукового Інституту в Гарвардському Університеті: ровесникові Київської Могиляно-Мазепинської Академії" [12, с. 9].

Поширювалися в діаспорі і протилежні думки щодо українознавчих студій. У 1973 р. вийшла друком монографія Дмитра Штогрини "Світла й тіні українських студій у Гарварді". Автор порівнює Гарвард з іншими університетами Америки і робить висновок не на його користь, а також вважає, що кошти, які потрібні на Гарвард і які збирались з української громади, були надто великими й витрати невиправданими. Д. Штогрин висловлює образу від імені "української вільної науки", яку організатори Гарвардських студій, зокрема О. Прицак, проігнорували. Д. Штогрин детально аналізує розклади кафедр, дисципліни, які викладались, сфери наукових інтересів усіх викладачів, які були запрошені працювати до Гарварду, саму університетську систему [21].

У 1976 р. вийшла з друку збірка "Українці в американському та канадському суспільствах" за редакцією Всеволода В. Ісаєва. Досліджувалися також проблеми етнічної ідентифікації університетських студентів українського походження. Богдан Р. Боцюрків відзначає основні асиміляційні процеси в студентському середовищі. Він окреслює тенденції до асиміляції дітей від етнічно мішаних шлюбів і дітей батьків, які відійшли від гре-

ко-католицької і православної церков більшою мірою, ніж студентами, які були виховані в заселених українцями місцевостях, в родинях, в яких батьки українці і які належали до української церкви. Дослідник виявив також залежність між професією та соціальним статусом батьків та рівнем етнічної української ідентифікації студентів. Всеволод В. Ісаєв у праці "Суспільний стаж, процес асиміляції й етнічна ідентичність українців у Північній Америці" висловлює думку, що навіть втрата української мови частиною діаспорної української молоді не означає втрату української ідентичності [20].

Галина Дуда у дослідженні "Оцінка системи рідних шкіл" (1976 р.) дослідила причини занепаду українських шкіл в США. На основі статистичних даних, авторка констатує, що занепадають ті школи, які мають велику кількість учнів, натомість, продовжують свою роботу ті, які мають більше ста учнів. У праці дається порівняння діяльності українських католицьких та православних церков у галузі шкільної освіти з мережею світської "Рідної Школи" [5; 17, с. 182-199].

Упродовж 1980-х – 1990-х рр. українська діаспора в Америці активно святкувала важливі ювілейні дати: столітній ювілей української діаспори Канади, тисячоліття хрещення Русі, становлення незалежної України. Ці події спричинили появу помітної кількості наукових праць, присвячених історії української діаспори в Північній Америці. Зокрема, вийшли такі праці: "Українська еміграція в Німеччині і Австрії по Другій світовій війні". Т. 1: Р. 1945 – 1951 (Мюнхен, 1985) Володимира Маруняка; "Ukrainian American Roots and Aspirations 1884 – 1954" (Toronto – Buffalo – London, 1991) М. Куропася; "Край, еміграція і міжнародні закуліси" (Манчестер; Мюнхен; Нью-Йорк, 1982) Анатолія Камінського; "Нарис історії Конгресу українців Канади в Торонто" (Канада; Онтаріо; Торонто, 1991) Василя Дідюка. Ці дослідники висвітлювали громадсько-політичне, науково-освітнє та культурне життя західної української діаспори [20].

Ректор Українського Вільного Університету (УВУ) В. Янів у роботі "Нарис співдії НТШ і УВУ в екзилі" подав докладний аналіз діяльності цих установ, особливо з приводу підготовки ювілею хрещення Руси-України [22, с. 179-199].

У 1991 р. українська діаспора США підготувала колективну монографію "The Ukrainian Heritage in America" ("Українська спадщина в Америці"), присвячену головним досягненням представників діаспори в американському суспільстві [27].

Після здобуття Україною незалежності дослідження освіти й науки в американській діаспорі продовжувалися й навіть вийшли на новий рівень. До п'ятдесятиріччя Шкільної Ради при Українському Конгресовому Комітеті Америки (УККА) було видано збірку праць науковців – представників діаспори і вітчизняних, які присвячені розвитку мережі Рідна Школа. Юрій Гаєцький присвятив дослідження історії українського шкільництва від XVI до XX ст. У праці подано аналіз діяльності братських шкіл XV ст., початкової освіти в Гетьманщині, приходських шкіл XIX ст. Висвітлено становлення "Рідної школи" на Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст. та її розвиток у міжвоєнний період, а також відкриття у 1949 р. першої рідної школи у Нью-Йорку на еміграції та її подальший розвиток аж до 1990-х рр. XX ст. Цінну інформацію містять статті провідників Рідної Школи в Америці, які у різні часи очолювали Шкільну Раду при УККА [3, с. 32-39].

Доктор Едвард Жарський, голова Шкільної Ради у 1953 – 1954 рр. присвятив свою роботу першому тридцятиріччю Шкільної Ради. Він зазначив, що заснування Шкільної Ради відбувалося на підготовленому ґрунті, маючи на увазі працю католицьких парафіяльних шкіл;

відзначив зв'язок відкриття мережі рідних шкіл із прибуттям великої кількості українців з "таборів Ді-Пі в Європі"; описав структуру й організацію праці шкіл, принцип формування учительських кадрів, функції часопису "Рідна Школа", назвав громадські організації, з якими підтримує контакти Шкільна Рада [6, с. 46-54].

Доктор Євген Федоренко, голова Шкільної Ради з 1983 р., відзначав основні досягнення цієї організації: учительські семінари, які проводились Шкільною Радою, видавничу діяльність. Він наголошував, що у Проєкті програми навчання у школах українознавства робився акцент на інтелектуальному і національному вихованні. А з 1990-х років XX ст. Шкільна Рада розпочала широкомасштабну діяльність з допомогою шкільництва в Україні [18, с. 54-66; 19].

Ювілейне видання "Шкільна Рада" містить також окремі розвідки активних учасників освітнього процесу в США та в інших місцях поселення українців. Зокрема, вчителька українознавства з Австралії Е. Барчинська поділилася своїми враженнями від учительського семінару в США. Вона зазначила спільні та відмінні проблеми українського вчителства в Австралії та Америці. Ф. Любинецька подає у своєму матеріалі короткий історію Рідної Школи, зауважує, що ця, світська українська освіта, виявилась необхідною, незважаючи на наявність "нечисленного цілоденного шкільництва при українських католицьких парафіях" [20].

Нового змісту набуло дослідження наукових інституцій американських українців після здобуття Україною незалежності, особливо у 2000-ні роки. Періодичне видання "Вісті УВАН" поступово перетворилося з журналу для повідомлень про справи у науковому житті на збірки наукових матеріалів, серед яких містяться у тому числі й матеріали біографічного характеру, присвячені окремим науковцям – представникам української діаспори.

У ці роки українці в Америці розпочинають вивчення власної історії – історії науки в українській діаспорі США. Цьому присвятили свої дослідження Олександр Архімович "Матеріали до історії Української Вільної Академії Наук у США", Любомир Винар "Історична секція УВАН", Петро Одарченко та Микола Француженко "Діяльність Вашингтонської Групи Української Вільної Академії Наук у США за 40 років (від 1956 до 1996)", Олександра Біланюк, Рената Голод, Олег Третяк "Літні семінари УВАН у Гантері (Н.Й.) 1974 – 1992", Юрій Чаплєнко "Початки Винниченківської Комісії УВАН", які носять, переважно описово-історичний характер. Аналіз взаємин між різними науковими організаціями українців у США міститься у роботі Олександра Домбровського "До історії відносин між УВАН, УІТ і НТШ".

Внесок окремих вчених до розвитку української науки в американській діаспорі висвітлюють у своїх працях Андрій Горняткевич "Юрій Володимирович Шевельов як мовознавець", Євген Федоренко "З життєвого шляху Юрія Шевельова", Ася Гумецька "Кілька слів про Любов Артемівну Дражевську", Сергій Білокінь "Володимир Міяковський" [20].

На початку XXI ст., поряд із традиційними для українських науковців в американській діаспорі досліджень з історії, літератури, мовознавства, які робилися на матеріалі "материкової" України, розпочинаються дослідження в галузі історії української діаспори, її наукових, освітніх, культурних закладів. Зокрема, Любомир Винар у 2007 р. пише статтю "Протоколи конференцій дійсних членів УВАН як історичне джерело" [1, с. 226-233].

Крім "Вістей", у 1990-ті рр. XX ст. виходять збірки "125 років Київської української академічної традиції" й "Науковий збірник", які містять наукові розвідки членів Української Вільної Академії Наук в США, присвячені в

тому числі історії УВАН – Марка Антоновича, Ярослава Рудницького, Василя Омеляченка, Юрія Шевельова, Богдана Винара.

На початку XXI ст. з'являються поодинокі аналітичні роботи, присвячені саме розвитку освіти й науки в діаспорі. Звіти НТШ за 2000 – 2008 рр. уже не містять жодного матеріалу українською мовою, що свідчить про послаблення уваги науковців до історії власної етнічної групи. З початку 1990-х рр. наукові дослідження української діаспори в усіх країнах світу, зокрема й в Америці, все більше переносяться до України [4].

Отже, досвід науково-освітньої діяльності української діаспори знайшов своє відображення у дослідженнях зарубіжної українки. Після проголошення незалежності України праці зарубіжної українки стали доступні широким науковому загалу в матеріальній Україні. Їх вивчення дає можливість пізнати теоретичну і практичну спадщину української діаспори в США щодо створення освітньо-наукових осередків як важливої умови збереження і поширення в Україні національної ідентичності та ідеї державотворення. Українські школи, кафедри українознавства, науково-освітні організації, періодичні видання, наукові публікації, конференції, свята й інші важливі починання українців діаспори були дієвим творчим фактором у підтримці і розвитку традиційної української культури, освіти. Зусиллями науковців і освітян творився українознавчий науковий потенціал в країні проживання, надавалася реальна інтелектуальна та інформаційна допомога співвітчизникам в Україні у реалізації великої мети – проголошенні Української держави.

Зусилля українців діаспори США не були марними. Вони забезпечили поширення об'єктивної інформації про історію України, про демократію і громадянське суспільство, утвердили у свідомості українців необхідність боротьби за незалежність і демократичні свободи. З проголошенням незалежності досвід діаспори знадобився для активізації трансформаційних процесів у багатьох сферах життя українського суспільства в Україні, особливо у науково-освітній галузі.

Список використаних джерел

- Винар Л. Діяльність історичної секції УВАН у США / Л. Винар // Вісті УВАН / Ред. О. Домбровський. – Нью-Йорк: Українська вільна академія наук, 2007. – Т. 4. – С. 226-233.
- Віднянський С. В. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: Український вільний університет (1921 – 1945 рр.) / С. В. Віднянський. – К.: Інститут історії України НАН України, 1994. – 82 с.
- Гасецький Ю. Українське шкільництво від 16-го до 20-го століття / Ю. Гасецький // Шкільна Рада 1953 – 2003: збірник статей та матеріалів. – Нью-Йорк: [б. в.], 2003. – С. 32-39.
- Гомотюк О. Українська діаспора США у процесах українського державотворення: перспективи дослідження / О. Гомотюк, І. Недошитко // Мандрівець. – 2014. – № 5. – С. 48-53.
- Дуда Г. Оцінка системи рідних шкіл / Г. Дуда // Українці в американському та канадському суспільствах: соціологічний збірник / За ред. В. Ісаїва. – Джерзі Сіті: Вид-во. М. П. Коць, 1976. – С. 182-196.
- Жарський Е. Перше тридцятиліття Шкільної Ради 1953 – 1983 / Е. Жарський // Шкільна Рада 1953 – 2003: збірник статей та матеріалів. – Нью-Йорк: [б. в.], 2003. – С. 46-54.
- Історія української еміграції / Б. Д. Лановик [та ін.]; ред. Б. Д. Лановика. – К.: Вища школа, 1997. – 520 с.
- Куропась М. Історія української еміграції в Америці: Збереження культурної спадщини / М. Куропась. – Нью-Йорк: Український музей, 1984. – 101 с.
- Куропась С. Спогади з України й 60 років в Америці / С. Куропась. – Нью-Йорк; Париж; Чикаго: [б. в.], 1988. – 575 с.
- Мерфі Н. Джерельна база української діаспори в США: з минулого до сьогодення реалій / Н. Мерфі // Історичний архів. Наукові студії: Збірник наукових праць. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – Вип. 11. – С. 168-175.
- Палієнко М. Архівні центри української діаспори. Створення, функціонування, доля документальних колекцій / М. Палієнко. – К.: Темпора, 2008. – 688 с.
- Піцак О. Український науковий інститут Гарвардського університету / О. Піцак // Центр українських студій Гарвардського університету й українці Гарвардського університету. Канадський комітет. – [б. м.], [б. р.]. – 30 с.

- Піцак О. Чому кафедри українознавства в Гарварді? / О. Піцак. – Кембридж, Нью-Йорк: Фонд катедр українознавства, 1973. – 188 с.
- Стеткевич О. Українське шкільництво в Америці / О. Стеткевич // Шкільна Рада 1953 – 2003. Збірник статей та матеріалів. – Нью-Йорк: [б. в.], 2003. – С. 21-32.
- Трошинський В. П. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище / В. П. Трошинський. – К.: Інтел, 1994. – 260 с.
- Українська діаспора. Соціологічні та історичні студії / В. Євтух [та ін.]; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Центр сучасного суспільствознавства. – К.: В-во УАННП "Фенікс", 2003. – 228 с.
- Праці Українського соціологічного інституту / За ред. В. В. Ісаїва. – Джерзі Сіті: Вид-во. М. П. Коць, 1976. – Т. 1. – 360 с.
- Федоренко Є. У 50-тя Шкільної Ради / Є. Федоренко // Шкільна Рада 1953 – 2003 / За ред. Є. Федоренка. – Нью-Йорк: [б. в.], 2003. – С. 54-66.
- Федоренко Є. Шкільна Рада – Україна / Є. Федоренко // Шкільна Рада 1953 – 2003 / за ред. Є. Федоренка. – Нью-Йорк: [б. в.], 2003.
- Цинова М. В. Науково-педагогічна діяльність української діаспори в США в історіографії / М. В. Цинова // Інтелекція і влада. – 2011. – Вип. 22. – С. 199-213.
- Штогрин Д. М. Світла й тіні українських студій у Гарварді / Д. М. Штогрин. – Чикаго: Товариство української студіюючої молоді ім. Миколи Міхновського, 1973. – 81 с.
- Янів В. Нарис співдії НТШ та УВУ в екзилі / В. Янів // Від наукового товариства ім. Т. Шевченка до Українського Вільного Університету. Міжнародна наукова конференція (Пряшів – Свидник, 12-15 червня 1991 р.): матеріали. – К. – Львів – Пряшів – Мюнхен – Париж – Нью-Йорк – Торонто – Сідней: [б. в.] 1992. – С. 179-199.
- Яцик П. Слов'янофіль чи оборонні вежі? / П. Яцик // Центр українських студій Гарвардського університету й українці Канади, Фонд катедр українознавства Гарвардського університету. – [б. р.]; [б. м.]. – 30 с.
- Czuba N. A. History of the Ukrainian Catholic Parochial Schools in the United States / N. A. Czuba. – Chicago: De Paul University, 1956. – 60 p.
- Halich W. Ukrainian in the United States / W. Halich. – New York: American Immigration Collection, 1970. – 174 p.
- Kuropas M. The Ukrainians in America / M. Kuropas. – Minneapolis: Lerner Publ. Co., 1972. – 86 p.
- Dushnyck W. The Ukrainian Heritage in America / W. Dushnyck. – New York: Ukrainian Congress Committee, 1991. – 690 p.

References

- VYNAR, L. (2007) Diialnist istorichnoi sektsii UVAN u SSHa. In: O. Dombrowsky (ed.) *Visti UVAN*. Vol. 4. New York: Ukrainska vilna akademiia nauk, pp. 226-233.
- VIDNIANSKYI, S. V. (1994) *Kulturno-osvitnia i naukova diialnist ukrainskoi emihratsii v Chexko-Slovachchyni: Ukrainskyi vilynyi universytet (1921 – 1945 rr.)*. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy.
- HAITSKYI, Yu. (2003) *Ukrainske shkilnytstvo vid 16-ho do 20-ho stolittia*. In: *Shkilna Rada 1953 – 2003: zbirnyk statei ta materialiv*. New York: [s. n.], pp. 32-39.
- HOMOTIUK, O., NEDOSHYTKO, I. (2014) *Ukrainska diaspora SSHa u protsesakh ukrainskoho derzhavotvorennia: perspektivy doslidzhennia*. *Mandrivets*. 5, 48-53.
- DUDA, H. (1997) *Otsinka systemy ridnykh shkil*. In: V. Isaiv (ed.) *Ukrainci v amerykanskomu ta kanadskomu suspilstvakh: sotsiologichnyi zbirnyk*. Jersey City: Vydavnytstvo M. P. Kots, pp. 182-196.
- ZHARSKYI, E. (2003) *Pershe trydtsiatylittia Shkilnoi Rady 1953 – 1983*. In: *Shkilna Rada 1953 – 2003: zbirnyk statei ta materialiv*. New York: [s. n.], pp. 46-54.
- LANOVYK, B. D. (1997) *Istoriia ukrainskoi emihratsii*. Kyiv: Vysycha shkola.
- KUROPAS, M. (1984) *Istoriia ukrainskoi emihratsii v Amerytsi: Zberezhennia kulturnoi spadshchyny*. New York: Ukrainskyi muzei.
- KUROPAS, S. (1988) *Sphady z Ukrainy u 60 rokiv v Amerytsi*. New York, Paris; Chicago: [s. n.].
- MERFI, N. (2013) *Dzherelna baza ukrainskoi diaspori v SSHa: z mynuloho do sohodnishnykh realii*. In: *Istorychnyi arkhiv. Naukovi studii: Zbirnyk naukovykh prats*. Vol. 11. Mykolaiv: Vydavnytstvo Chornomorskoho derzhavnoho universytetu im. Petra Mohyla, pp. 168-175.
- PALIENKO, M. (2008) *Arkhivni tsentry ukrainskoi diaspori. Stvorennia, funktsionuvannia, dolia dokumentalnykh kolektsii*. Kyiv, Tempora.
- PRITSAK, O. (n.d.) *Ukrainskyi naukovyi instytut Harvardskoho universytetu*. In: *Tsentr ukrainskykh studii Harvardskoho universytetu i ukrainci Harvardskoho universytetu. Kanadskyi komitet*. [s. l.].
- PRITSAK, O. (1973) *Chomu katedry ukrainoznavstva v Harvardi?* Cambridge, New York: Fond katedr ukrainoznavstva.
- STETKEVYCH, O. (2003) *Ukrainske shkilnytstvo v Amerytsi*. In: *Shkilna Rada 1953 – 2003. Zbirnyk statei ta materialiv*. New York: [s. n.], pp. 21-32.
- TROSHCHYNSKYI, V. P. (1994) *Mizhvoienna ukrainska emihratsiia v Yevropi yak istorychne i sotsialno-politychne yavyshe*. Kyiv: Intel.
- EVUKH, V. et al (2003) *Ukrainska diaspora. Sotsiologichni ta istorichni studii*. Kyiv: Vydavnytstvo UANPP "Feniks".
- ISAIV, V. V. (ed.) (1976) *Pratsi Ukrayinskoho sotsiologichnoho instytutu*. Vol. 1. Jersey City: Vydavnytstvo M. P. Kots.

18. FEDORENKO, Ye. (2003) U 50-tia Shkilnoi Rady. In: Ye. Fedorenko (ed.) *Shkilna Rada 1953 – 2003*. New York: [s. n.], pp. 54-66.
19. FEDORENKO, Ye. (2003) Shkilna Rada – Ukraina. In: Ye. Fedorenko (ed.) *Shkilna Rada 1953 – 2003*. New York: [s. n.].
20. TSYNOVA, M. V. (2011) Naukovo-pedahohichna dialnist ukrainskoi diaspori v SSHA v istoriohrafii. *Intelihtentsiia i vlada*. 22, 199-213.
21. SHTOHRYN, D. M. (1973) *Svitla y tini ukrainskykh studii u Harvardi*. Chicago. Tovarystvo ukrainskoi studiuiuchoi molodi im. Mykoly Mikhnovskoho.
22. YANIV, V. (1992) Narys spivdiyi NTSh ta UVU v ekzyli. *Proceedings of "Vid Naukovoho tovarystva im. T. Shevchenka do Ukrainskoho Vilnoho Universytetu" international conference, Priashiv – Svydnyk, 12-15 June*. Kyiv, Lviv, Priashiv et al: [s. n.], p. 179-199.

23. YATSYK, P. (n.d.) Spovishchaiuchi chy oboronni vezhi? In: *Tsentri ukrainskykh studii Harvardskoho universytetu i ukrainsi Harvardskoho universytetu. Kanadskiy komitet*. [s. l.].
24. CZUBA, N. A. (1956) *History of the Ukrainian Catholic Parochial Schools in the United States*. Chicago: De Paul University.
25. HALICH, W. (1970) *Ukrainian in the United States*. New York: American Immigration Collection.
26. KUROPAS, M. (1972) *The Ukrainians in America*. Minneapolis: Lerner Publ. Co.
27. DUSHNYCK, W. (1991) *The Ukrainian Heritage in America*. New York: Ukrainian Congress Committee.

Надійшла до редколегії

T. Antoniuk, Dr. habil. (History), Head of the Department
The Book Science Institute of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine

REPRESENTATION OF THE UKRAINIAN DIASPORA'S SCHOLAR AND EDUCATIONAL PRACTICES IN THE USA IN THE PUBLICATIONS OF UKRAINIAN STUDIES

In this paper we explore scholar and educational activities of the Ukrainian Diaspora in the United States. We showcase the role of the Ukrainian Diaspora's researchers in investigation of various aspects of knowledge about Ukraine. Their activities ensured the preservation of Ukrainian identity in the Diaspora and promoted the formation of Ukrainian national identity in Ukraine during the struggle for the Ukrainian independent state. The Ukrainian Diaspora in the USA plays a significant role in state-building processes in the independent Ukraine. Ukrainian educators and scholars had dedicated their lives to theoretical and practical research. Their indefatigable studies influenced a lot independent Ukraine, its science and culture. Studying Ukrainian centers for science and education in emigration, including those United States, is an important part Ukrainian studies in whole as it reveals the peculiarities of international experience of Ukrainians and Diaspora's role in the formation of the Ukrainian independent and sovereign state.

Key words: Ukrainian Diaspora, Ukrainian scientific and educational centers in the USA, cooperation, foreign Ukrainian studies, knowledge.

УДК: 94:327(73)"2016"

<https://doi.org/10.17721/1728-2640.2017.132.1.02>

Т. Грищенко, канд. іст. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ 2016 Р. В США І АМЕРИКАНСЬКА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА СТРАТЕГІЯ

Президентська кампанія 2016 р., зважаючи на притаманний їй ступінь взаємної недовіри і особистості основних кандидатів на посаду, була однією з найбільш незвичайних в американській історії. Однак як Г. Клінтон, так і Д. Трамп спромоглися достатньо чітко сформулювати свої настанови щодо зовнішньополітичної стратегії країни. Незважаючи на поширене переконання в тому, що платформи обох кандидатів, які змагаються за Овальний кабінет, несумісні, вони мали багато спільного у їх стратегічних засадах. Обидва політики рішуче відстоювали активну роль Америки у світі і поділяли переконаність у важливості світових подій для добробуту пересічних американців.

З іншого боку, справді існували відмінності між стратегічними парадигмами обох лідерів. Г. Клінтон репрезентувала світогляд, похідний від зовнішньої політики її чоловіка-президента. Його можна було розглядати як більш активний варіант ліберального глобалізму Б. Обами. Зі свого боку, Д. Трамп сформулював ряд принципів, які сприймалися як новий варіант реалізовуваної довгий час глобальної стратегії США, котру він пристосовував до змін у настроях американців і реалій світу початку XXI ст. Деякі з його закликів виглядали схожими на переопрацьовані старі ідеї, які перебували в американському суспільному обігу ще в міжвоєнні часи. Натомість плани республіканського кандидата містили можливо і не зовсім продумані наміри, які, однак, могли прокласти шлях до однієї з найбільш неординарних і стилістично інноваційних, якщо не сказати екзотичних президентських міжнародних стратегій серед відомих в історії США. Безпосередня реакція на результати виборів з боку З. Бжезінського і Г. Кіссінджера, – двох головних авторитетів країни в ділянці міжнародної стратегії, – підтверджувала припущення про можливість існування відмінностей між передвиборною риторикою Д. Трампа і тим як він буде керувати американською зовнішньою політикою з Білого дому. Однак президентські перегони 2016 р. полишили більше відкритих, ніж з'ясованих питань, коли йдеться про міжнародну стратегію країни. Через це початковий період президентства Д. Трампа мав усі шанси стати часом пролонгованих і нелегких зусиль Америки з впровадження її світової стратегії у відповідність з усім складнішим світом.

Ключові слова: зовнішня політика США, міжнародна стратегія, Г. Клінтон, Д. Трамп, З. Бжезінський, Г. Кіссінджер.

Метою цієї статті є з'ясування того якими були міжнародно-стратегічні погляди двох основних кандидатів на посаду президента США під час виборчих перегонів 2016 р. Зважаючи на відсутність ґрунтовних розвідок, присвячених цій проблемі, стаття базується насамперед на документах і джерелах персонального походження.

Президентські вибори 2016 р. в США відбулись за внутрішньоамериканських і міжнародних умов, яким, як виглядало, були притаманні низка вигравших для демократів рис. Економіка країни перебувала в хорошій формі, перед Америкою не стояли зримі серйозні виклики на міжнародній арені, президент Б. Обама залишав Білий дім уникнувши політичних скандалів і маючи високий рівень довіри, американське суспільство демонструвало ознаки поширеності в ньому ліберальних настроїв. Особливо важливими, з огляду на американ-

ські електоральні традиції, були сприятливі для демократів фундаментальні економічні показники. Щорічне зростання ВВП в 2009 – 2016 рр. становило в середньому близько 3 % [13], безробіття на листопад 2016 р. перебувало на рівні 4,6% (7,8 млн. осіб) проти, наприклад, 10 % на жовтень 2009 р. [11]. Проте насправді стан американської економіки та суспільні настрої мали значно більш комплексні характеристики. Коли йшлося про оцінки конкретними громадянами їх добробуту, то актуальності набували інші риси і перспективи національного економічного стану. Так Б. Обама не зміг переломити довголітньої тенденції до відсутності росту купівельної спроможності населення. Якщо, наприклад, в 1964 р. середня погодинна оплата, розрахована в "постійних доларах" 2014 р. для покупців у великих містах становила 19,18 дол., то в 2014 р. вона досягла лише